

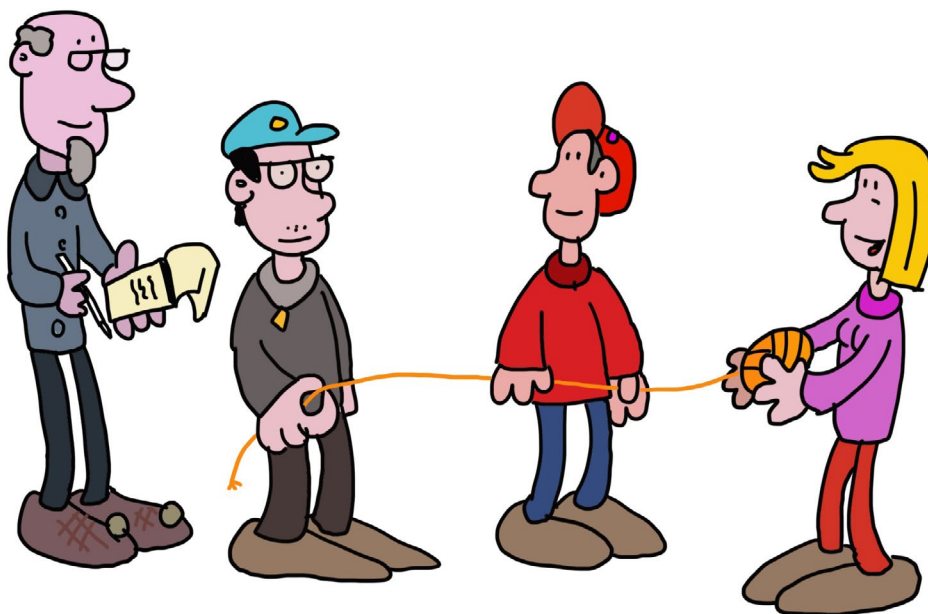
TOIM. ANITA SAARANEN-KAUPPINEN, KIM LINDBLAD, EEVA PEKANHEIMO & JUSSI MUITTARI

TARTU TOIMEEN! TOIMINNALLISTEN MENETELMIEN KOULUTUSMATERIAALI OPETTAJILLE

SISÄLTÖ

ALKUSANAT	3
TARTU TOIMEEN! -KOULUTUS	4
Mitä toiminnalliset opetusmenetelmät ovat?	4
Opetuksessa käytössä olevat toiminnalliset menetelmät	5
Fyysinen aktiivisuus ja koulupäivä	5
Koulun tilojen ja lähiympäristön hyödyntäminen	6
Toiminnallisen oppitunnin suunnittelu	7
Toiminnallisen toimintakulttuurin edistäminen	8
LUKEMISTOA	9
LIITTEET	10

Tartu ToiMeen! – Toiminnallisten menetelmien koulutusmateriaali opettajille
Toim. Anita Saaränen-Kauppinen, Kim Lindblad, Eeva Pekanheimo & Jussi Muittari

ISBN 978-952-456-303-1 (verkkojulkaisu)

ISSN 2343-0664 (painettu)

ISSN 2343-0672 (verkkojulkaisu)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 57.

Kuvat ja visualisointi: Jarmo Röksä
Taitto: Emilia Reponen

ALKUSANAT

ToiMeen! – toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajien arkeen -hankkeessa (2015–2018, rahoitus OKM, toteuttaja Humanistinen ammattikorkeakoulu) tavoitettiin yhteensä yli 1400 suomen- ja ruotsinkielistä perusasteen opettajaa yli 50 koulussa. Hankkeessa toteutettiin työpajamuotoisia koulutuksia, joissa pureuduttiin toiminnalliseen pedagogiikkaan liittyvän osaamisen tunnistamiseen, jakamiseen ja kehittämiseen erilaisten toiminnallisten työtapojen ja menetelmien avulla.

Hankkeessa havaittiin, että vaikka toiminnallisuuteen liittyvää teoreettista ja pedagogista aineistoa on tarjolla enenevässä määrin, tarve helposti lähestyttävälle ja konkreettiselle opetus- ja oppimisprosessien suunnittelua tukevalle materiaalille on edelleen suuri. Näin ollen ToiMeen!-hankkeessa tartuttiin toimeen: Toteutettujen koulutusten pohjalta laadittiin tiivis Tartu ToiMeen! -koulutusmateriaali, joka sisältää toiminnallisuuteen valmentavia toiminnallisia harjoitteita ja tehtäviä sekä käytännöllisiä työkaluja toiminnallisten opetus- ja ohjausmenetelmien toteuttamiseen. Koulutusmateriaalia on mahdollista hyödyntää niin itsenäisesti oman työn tukena kuin yhteisesti osana erilaisia suunnittelu- ja koulutuspäiviä sekä kokouksia. Lisäksi Humakista on myös mahdollista tilata toiminnallisiin menetelmiin keskittyvää koulutusta.

Tässä julkaisussa toiminnallisten menetelmien nähdään liittyvän useisiin pedagogisiin lähestymistapoihin, kuten elämys- ja seikkailupedagogiikkaan sekä konstruktivistisiin aktiivisuutta, itseohjautuvuutta, keskinäistä vuorovaikutusta ja osallisuutta painottaviin näkökulmiin. Toiminnallisuutta edistettäessä on luontevaa hyödyntää erilaisia aitoja oppimisympäristöjä, jolloin luokkatilojen lisäksi pyritään hyödyntämään aktiivisesti muita sisä- ja ulkoympäristöjä. Erilaiset oppimisympäristöt tukevat mielekkäällä tavalla ilmiöperustaista ja monialaista oppimista.

ToiMeen!-hankkeen projektipäällikkönä on toiminut Humanistisen ammattikorkeakoulun lehtori Kim Lindblad ja hankkeessa ovat sen toimintakautena työskennelleet Jussi Muittari, Eeva Pekanheimo, Hanna-Kaisa Hokkanen, Minna Hult, Sini Lahti, Maarit Honkonen-Seppälä, Henna-Riikka Markkio, Tiina Heimo, Tarja Nyman, Eeva Sinisalo-Juha ja Anita Saaranen-Kauppinen. Lisäksi hankkeeseen ovat osallistuneet Humakin opiskelijat Elisa Brusila, Reetta Ervasti, Miro Cedercreutz, Tommi Koskinen, Sanna Airaksinen, Venla Mäkilähde, Veera Silmunen, Annu-Riina Leppälä, Maija Koski, Jasmin Al kurdi, Niko Juvonen, Nina-Vanessa Andreev ja Henna Mäntynen.

ToiMeen!-hankkeen mahdollisti Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) myöntämä avustus. Sisällöllisesti hanketta on tukenut ohjausryhmä, johon ovat kuuluneet Kirsi Naukkarinen (Liikkuva koulu -ohjelma), Jouni Kallio (LIKES-tutkimuskeskus), Jani Komulainen (Vuokatin koulu), Johnny Kotro (Kilpisen yhtenäiskoulu) ja Agneta Torsell (Lagstads skola). Hankkeen ja Humakin edustajina ohjausryhmään ovat kuuluneet Kim Lindblad, Jussi Muittari ja Eeva Sinisalo-Juha. ToiMeen!-hanketta on toteutettu yhteistyössä Liikkuva koulu -ohjelman kanssa.

Lämpimät kiitokset kaikille hankkeessa työskennelleille, hanketta tukeneille tahoille ja henkilöille sekä erityisesti hankkeessa toteutettuihin haastatteluihin ja toiminnallisiin koulutuksiin osallistuneille kouluille ja opettajille!

Antoisia toiminnallisia hetkiä!

Nurmijärvellä 01.08.2018

*Anita Saaranen-Kauppinen, Kim Lindblad,
Jussi Muittari & Eeva Pekanheimo*

TOIMINNALLISUUS JA FYYSINEN AKTIIVISUUS

Toiminnallisuus voi merkitä niin kognitiivista, sosiaalista kuin fyysistäkin aktiivisuutta. Toiminnallisuus aktivoi aivoja ja mahdollistaa erilaisten oppimistyylien hyödyntämisen. Toiminnallisten työtapojen avulla voidaan edistää rakentavaa vuorovaikutusta oppilaiden ja opettajien välillä, lisätä osallisuuden kokemuksia sekä rakentaa hyvää ryhmähenkeä ja yhteisöllisyyden tunnetta.

Tässä koulutusmateriaalissa keskitytään erityisesti oppilaiden fyysistä aktiivisuutta lisääviin toiminnallisiin työskentelytapoihin. Fyysisen aktiivisuuden edistäminen on keskiössä niin nykyisessä hallitusohjelmassa kuin uusissa opetussuunnitelmissa, sillä tutkimustulosten perusteella fyysinen aktiivisuus on yhteydessä oppimiseen, koulunesteytykseen, hyvinvointiin ja terveyteen. Koulutusmateriaalissa huomio kiinnitetään etenkin opetukseen sidottuihin menetelmiin ja oppimisympäristöihin, jolloin rajataan ulkopuolelle esimerkiksi koulumatkat, koulupäivää edeltävä ja koulupäivän jälkeinen toiminta.

TARTU TOIMEEN! -KOULUTUS

JUSSI MUITTARI, KIM LINDBLAD & EEVA PEKANHEIMO

Koulutusmateriaali sisältää ohjeet mahdolliselle koulutuksen ohjaajalle ja osallistujille. Mikäli materiaalia hyödynnetään ryhmämuotoisessa koulutuksessa, tavoitteena on luoda aktiiviseen vuorovaikutukseen kannustava tilaisuus. Koulutusmateriaalissa viitataan erilaisiin harjoituksiin, joita ryhmä voi halutessaan kokeilla koulutuksen aikana.

Ohjeistus jakautuu kuuteen pääosiioon, joita voidaan joko käsitellä ehdotetussa järjestyksessä tai vaihtoehtoisesti on mahdollista poimia vain yksi tai useampi teema, joita käsitellään sovittuna ajankohtana ja käytettävissä olevan ajan puitteissa. Ohjeissa esitetyt ajat ovat siis vain suuntaa-antavia.

Ohjeistukseen liittyy diamateriaali, joka löytyy liitteestä 1 ja on ladattavissa PowerPoint- ja pdf-muodossa osoitteesta <http://toimeen.humak.fi/>

TARTU TOIMEEN! -KOULUTUS:

1. Mitä toiminnalliset opetusmenetelmät ovat?
2. Opetuksessa käytössä olevat toiminnalliset menetelmät
3. Fyysinen aktiivisuus ja koulupäivä
4. Koulun tilojen ja lähiympäristön hyödyntäminen
5. Toiminnallisen oppitunnin suunnittelu
6. Toiminnallisen toimintakulttuurin edistäminen

1. Mitä toiminnalliset opetusmenetelmät ovat? (Dia 3)

Kesto: 30–40 min.

Tavoite: Olemassa olevan tiedon kartoittaminen ja orientoituminen aihepiiriin. Selvitetään, mitä toiminnallisilla menetelmillä tällä hetkellä ymmärretään.

Toimintaohjeet: Anna osallistujille ohje lähteä tekemään ulos kävelylenkki pienryhmissä (esim. koulun ympäri, n. 15 min). Kävelyllä osallistujat keskustelvat, mitä he ymmärtävät toiminnallisilla opetusmenetelmillä sekä pohtivat, millainen merkitys niillä on opetuksessa. Kävelykeskustelun tukena voi käyttää tulostettavia kysymyskortteja (ks. liite 2). Sovi, minne ja mihin aikaan kävelijät tulevat purkamaan kävelykeskustelun tulokset.

Kävelypalaverin purku (Dia 4)

Toteutus esimerkiksi ringissä seisten: Vastausvuoron voi siirtää seuraavalle henkilölle esimerkiksi heittämällä tälle pallon. Jokainen jatkaa vuorollaan jotakin seuraavista lauseista: "Toiminnallisilla menetelmillä tarkoitetaan...", "Mielestäni toiminnallinen opetus on..." tai "Mielestäni toiminnalliset menetelmät ovat hyödyllisiä, koska...".

Miten opetan toiminnallisesti? (Dia 5)

Orientoitumisen jälkeen jatketaan keskustelua:

Vaatiiko toiminnallinen opetus esim. oppimisympäristön muutoksia?

Pyydä osallistujia miettimään, millaisia toiminnallisia menetelmiä he ovat itse käyttäneet.

Jatkotyöskentely osiossa kaksi (opetuksessa käytössä olevat toiminnalliset menetelmät).

2. Opetuksessa käytössä olevat toiminnalliset menetelmät (Diat 6–8)

Kesto: 40–80 min (toiminta ja purku).

Tavoite: Tunnistaa käytössä olevia menetelmiä ja jakaa niihin liittyvää tietotaitoa kollegoille.

Toimintaohjeet: Käytä esimerkiksi fläppipapereita (helppo toteuttaa, hankala jakaa eteenpäin) tai Padlet-sovel-lusta (padlet.com; hieman hankalampi toteuttaa, helppo jakaa osallistujille, menetelmät jäävät muistiin). Valmistele fläppipaperit otsikoin (yksi otsikko kuhunkin) tai kirjaa otsikot Padlettiin. Otsikot voivat olla esimerkiksi

- o Luokkahuone
- o Muut tilat
- o Koulun lähiympäristö
- o Oppiaineiden yhdistäminen
- o Muut toimivat menetelmät

- Jaa osallistujat 3–5 hlön ryhmiin.
- Jos käytät paperia, ryhmät kiertävät paperilta toiselle. Jos käytät Padlettia, ryhmät pysyvät paikallaan ja kirjaavat ajatuksensa tabletilla, jolloin kaikki ryhmät näkevät reaaliaikaisesti muiden tuotoksia.
- Ohjeista ryhmää miettimään ja listaamaan niitä toiminnallisuutta lisääviä menetelmiä, joita he ovat käyttäneet tai haluaisivat kokeilla.
- Diassa 7 on esitelty muutama toiminnallinen menetelmä – voit käyttää niitä esimerkkeinä. Painota osallistujille, että menetelmien tulee olla yksinkertaisia toteuttaa ja myös yksinkertaisia jakaa eteenpäin muille opettajille.
- Voit varata aikaa kirjaamiseen noin 30 minuuttia.
- Jos ryhmän koko on alle kahdeksan henkilöä, voitte käydä tämän kohdan läpi keskustellen yhden toimissa kirjurina.

Menetelmien jakaminen (Dia 8)

Kun osallistujat ovat saaneet listattua menetelmiä, on aika jakaa tiedot muille. Fläpille tai Padletille kirjoitetut menetelmät eivät suoraan avaudu kaikille. Käykää läpi, miten eri menetelmiä on käytetty ja miten niitä voisi soveltaa eri oppiaineissa ja eri aiheissa. Jos menetelmiä on listattu paljon, valitkaa mielenkiintoisimmat esiteltäviksi. Muistuta, että parhaat menetelmät ovat usein helpoimpia toteuttaa. Lopuksi pyydä jokaista osallistujaa valitsemaan listalta 1–2 menetelmää, joita hän haluaisi kokeilla lähiviikkojen aikana.

3. Fyysinen aktiivisuus ja koulupäivä (Dia 9)

Kesto: 10–20 min.

Tavoite: Toiminnallisuuden pohtiminen fyysisen aktiivisuuden näkökulmasta.

Toimintaohjeet: Näytä dia 9. Lukekaa ensin otsikot ja tiivistelmät. Keskustelkaa sen jälkeen seuraavista asioista, väittämistä ja kysymyksistä:

1. Suuri osa oppilaista ei liiku juuri lainkaan.
2. Kaksi viidesosaa yhdeksäluokkalaisista on matkalla elintasosairauksien riskiryhmään.
3. Tunti lisää liikuntaa koulupäivään – toteutuuko meidän koululla?
4. Onko meidän koululla liikettä oppitunneilla?
5. Paljon liikkuvilla arvosanat ovat korkeammat.
6. Onko koulun tehtävä liikuttaa oppilaita?
7. Miten liikkuminen oppitunneilla vaikuttaa oppimisprosessiin?

4.

Koulun tilojen ja lähiympäristön hyödyntäminen (Dia 10)

Kesto: 30–40 minuuttia.

Tavoite: Saada selville, millaisia toistaiseksi vähäisesti hyödynnettyjä oppimisympäristöjä koulu mahdollistaa.

Toimintaohjeet: Anna osallistujille 20 minuuttia aikaa kiertää koulun sisä- ja/tai ulkotilat. Tarkoitus on etsiä vähintään yksi sellainen uusi paikka, joka soveltuu toiminnalliseen opetukseen ja jossa ei itse ole vielä toteuttanut opetusta. Lisäksi tarkoitus on esitellä parille/ryhmälle yksi sellainen paikka, jossa on onnistuneesti järjestänyt toiminnallista opetusta. Tarvittaessa kierrokseen voi yhdistää wc- tai kahvitauon. Kokoontukaa kierroksen jälkeen yhteiseen yhteenvetokeskusteluun.

YHTEISTYÖTÄ ERI TOIMIJOIDEN KANSSA

- Erilaiset paikalliset ja alueelliset toimijat voivat tarjota monipuolisia yhteistyömahdollisuuksia. Yhteistyön avulla opetuksen toteuttamiseen voi saada uusia ideoita ja kouluille voi avautua erilaisia käytännöllisiä ja toiminnallisia oppimisympäristöjä.
- Millaisia yhteistyöverkostoja koulullanne ja henkilöstöllä on? Millä tavoin yrityksiä, järjestöjä ja muita kunnallisia toimijoita on tähän mennessä hyödynnetty opetuksen ja oppimisen tukena?
- Millaisten tahojen toimintaan voisitte tutustua? Millaista osaamista näillä tahoilla on? Millaisia tiloja ja toimintaympäristöjä he käyttävät?
- Keitä koululle voisi kutsua vierailemaan ja millaisiin opetussisältöihin tai oppiaineisiin?
- Millä tavoin toiminnallisuutta voisi kehittää yhdessä yritysten ja järjestöjen kanssa?

JÄRJESTÖT

Suomalainen järjestötoimijoiden kenttä on kirjava. Yhteistyö järjestöjen kanssa voi rikastuttaa niin opetuksen sisältöjä kuin toteutustapoja. Vierailujen ja teemapäivien lisäksi järjestöjen kanssa on mahdollista toteuttaa pidempikestoisiakin oppimisprosesseja. Ehkä esimerkiksi alla listatut järjestöt ovatkin jo tuttuja ja vakiintuneita yhteistyökumppaneita?

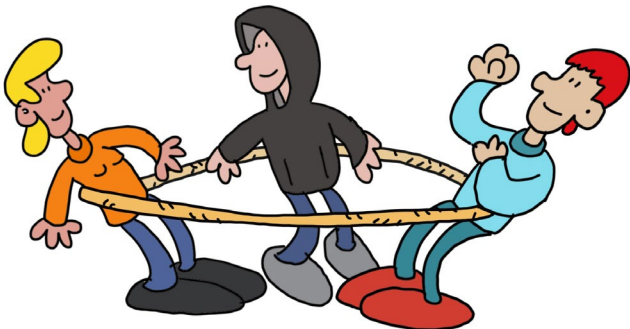
- Suomen Punaisen Ristin (SPR) paikalliset osastot
- Suomen partiolaiset ry:n alaiset paikalliset lippukunnat
- Suomen 4H-liiton yhdistykset
- Marttajärjestön yhdistykset
- Vapaaehtoinen palokunta (VPK)
- Paikalliset liikunta- ja urheiluseurat
- Setlementtiyhdistykset.

YRITYKSET

Yritykset ja yrittäjät voivat olla kiinnostuneita tarjoamaan omaa osaamistaan kouluille ja mahdollistamaan uusia oppimisympäristöjä. Millä tavoin yritysten ja yrittäjien kanssa on tehty yhteistyötä ja millaisia uusia avauksia olisi mahdollista tehdä?

- Kaupat
- Teollisuus
- Asiantuntijaorganisaatioita (tilitoimisto, asianajatoimisto ym.)
- Palveluntarjoajat

Vierailut voidaan kytkeä esimerkiksi opinto-ohjaukseen käsittelemällä tulevaisuuden potentiaalisia työpaikkoja. Teemaan voidaan linkittää myös vaikkapa kesätyöpaikkahakemuksen laatiminen ja ansioluettelon kirjoittaminen.

JULKINEN SEKTORI

Viranomaisilta ja muilta julkisen sektorin toimijoilta löytyy asiantuntemusta, jota on jo pitkään hyödynnetty opetuksessa esimerkiksi opinto- ja vierailukäyntien muodossa. Yhteistyötä tehtäessä on mahdollista pohtia myös opetuksen toiminnallistamista ja erilaisten sisä- ja ulkotilojen hyödyntämistä oppimisympäristöinä.

- Pelastuslaitos
- Poliisi
- Nuorisopalvelut
- Kulttuuritoimi
- Seurakunnat
- Kirjastot
- Terveyskeskus

5. Toiminnallisen oppitunnin suunnitteleminen (Dia 11)

Kesto: 40–80 min.

Tavoite: Toiminnallisen oppitunnin suunnitteleminen.

Toimintaohjeet: Työskentelyn tukena voidaan hyödyntää 10 toimivaa menetelmää -kortteja (ks. liite 3).

Ja osallistujat 3–4 hengen ryhmiin. Ryhmät kannattaa koostaa siten, että niissä on edustettuina mahdollisimman monta eri aineen opettajaa. Jokainen ryhmä suunnittelee oppitunnin, joka sisältää toiminnallisia osioita. Suunnitelmaan tulee mahdollisimman selkeästi kirjata oppitunnin aihe, tavoite ja sisältö, paikka, varusteet, arviointi sekä mahdollinen integraatio toisen tai useamman oppiaineen kanssa.

Opettajilla on usein runsaasti ideoita toiminnallisista oppitunneista, joita he haluaisivat toteuttaa. Useimmiten aikaa suunnitteluun ei kuitenkaan ole. Tämän tehtävän tavoitteena on antaa yksilölle tai ryhmälle aikaa tehdä toteutettavissa oleva suunnitelma. Tehtävässä tulee painottaa sitä, että jokainen ymmärtää toiminnallisuuden hieman eri tavoin eikä yhtä oikeaa tapaa ole olemassa. Jos vaikkapa oppilas saadaan nousemaan ylös penkistä oppitunnin aikana, on osa tavoitteesta jo toteutunut.

Jos koululla on olemassa yhteinen foorumi tai alusta, on sitä suositeltavaa käyttää niin menetelmien kuin suunnitelmienkin jakamiseen. Muutoin suunnitelman voi tehdä haluamalleen alustalle. Tärkeää on kuitenkin se, että idean voi tarvittaessa jakaa sähköisesti ja siten, että muutkin ymmärtävät idean ja toimintatavat.

Oppitunnin esittely (Dia 12)

Yksilöt/ryhmät esittelevät suunnittelemansa oppitunnin, minkä jälkeen keskustellaan yhdessä:

- Voiko samaa menetelmää soveltaa muihin aineisiin?
- Kuinka oppituntia voisi kehittää?
- Kuinka arviointia voisi kehittää?

6.

Toiminnallisen toimintakulttuurin edistäminen (Dia 13)

Kesto: 40–80 minuuttia.

Tavoite: Valmistella toimintasuunnitelma toiminnallisen toimintakulttuurin edistämiseksi.

Toimintaohjeet: Työskentelyssä voidaan hyödyntää erilaisia ideointimenetelmiä. Tässä ohjeessa kuvataan kahden menetelmää, kuusi ajatteluhattua ja aivoriihi. Valitse, kummalla suunnittelutyökalulla lähdette etenemään.

Suunnitelmien ja ehdotusten ei tarvitse olla suuria ja monimutkaisia. Pyrkikää löytämään suunnitelma tai konkreettinen ehdotus, joka on mahdollista toteuttaa teidän koululanne. ToiMeen-hankkeen havaintojen perusteella monilla kouluilla on päädytty esimerkiksi tällaisiin toimintatapoihin:

- Opettajakokouksissa on varattu aikaa keskusteluille toiminnallisesta opetuksesta.
- Yhteiselle sähköiselle foorumille tai alustalle on lisätty toiminnallisuuteen liittyvä paikka tai osuus, kuten Toiminnallinen opettaminen / Toiminnalliset menetelmät / Toiminnallinen pedagogiikka.
- Opettajainhuoneessa on valkotaulu, johon on listattu hyviä kokemuksia toiminnallisista menetelmistä.

Vaihtoehto 1:

Kuusi hattua -menetelmä (Dia 14)

Kuusi ajatteluhattua on Edward de Bonon kehittämä ajattelun ja keskustelun apuväline. Menetelmää käytetään yleensä ryhmätyöskentelyssä, mutta sitä voi hyödyntää myös itsenäisesti ja eri tavoin soveltaen. Menetelmän tarkoitus on edesauttaa luovaa ajattelua ideointivaiheessa. Menetelmä auttaa tarkastelemaan käsiteltävää asiaa eri näkökulmista erilaisten roolien avulla. Roolissa ollessaan osallistuja voi ilmaista mielipiteensä helpommin kuin omana itsenään.

Roolit eli hatut:

- Valkoinen hattu on neutraali ja objektiivinen. Se tuo esille faktat. Se vain toteaa, ei tulkitse.
- Punainen hattu esittää tunneperäisiä argumentteja ja tuo esille tunteita, intuitioita. Se ei perustele.
- Musta hattu etsii riskejä ja ongelmia. Se on kriittinen ja varovainen – perustellusti.
- Keltainen hattu on toiveikas ja tuo esille työn etuja ja hyötyjä. Se on perustellusti positiivinen.
- Vihreä hattu ehdottaa uusia ideoita, vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia. Se on luova ja osaa myös hullutella.
- Sininen hattu on puheenjohtaja. Se pyrkii hahmottamaan kokonaisuuden ja näkee, mille hatulle pitäisi milloinkin suoda puheenvuoro.

Toimintaohjeet:

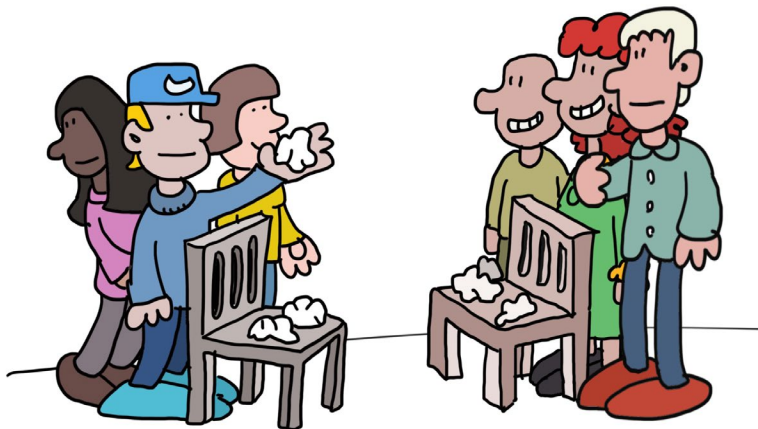
- Esittele eri hatut eli niiden edustamat näkökulmat. Käytössä on hyvä olla oikeat hatut, jotta kaikki tietävät, minkävärinen hattu milloinkin on äänessä. Hatut voi vaikka askarrella.
- Ota itsellesi sininen hattu ja toimi puheenjohtajana ja yhteenvetäjänä.
- Aihe – kuinka edistämme toiminnallista toimintakulttuuria omassa koulussamme – tulee kirkastaa kaikille osallistujille. Aihe voi myös olla esim.
  1. fyysisen aktiivisuuden lisääminen
  2. hyvinvoinnin lisääminen tai
  3. toiminnallisen opetuksen lisääminen
- Asettele muut viisi hattua eri puolille tilaa ja laita jokaisen hatun viereen fläppipaperi, post it -lappuja sekä kyniä.
- Jaa osallistujat viiteen ryhmään. Jokainen ryhmä lähestyy aihetta oman hattunsa näkökulmasta ja kirjaa näkemyksiään ylös post it -lapuille, jotka kootaan fläppipaperille.
- Jokaisen minuutin kuluttua ryhmät voivat siirtyä seuraavan hatun kohdalle ja täydentää edellisen ryhmän näkemyksiä.
- Ryhmät voivat kiertää kaikkien viiden hatun kautta tai vain jokaisen hatun kautta.
- Kun hatut on kierretty, on aika tehdä yhteenvedo. Toimi itse kirjurina, kun osallistujat kertovat konkreettisia toimenpiteitä, joihin voisitte koulussanne ryhtyä.
- Lopputulos on koulun toimintasuunnitelma toiminnallisten toimintatapojen lisäämiseksi.
- Mikäli ryhmä on kovin suuri, on mahdollistaa järjestää esim. kaksi rinnakkaisessiota omine puheenjohtajineen ja verrata sitten ryhmien aikaansaamia suunnitelmia.

Vaihtoehto 2: Aivorihi (Dia 15)

Toimintaohjeet:

1. Miettikää, mitä haluatte saavuttaa toiminnallisuuden lisäämisen kautta. Esimerkkejä tavoitteista:
  - a) Fyysisesti aktiivisemmat oppilaat.
  - b) Parempi ilmapiiri ja yhteisöllisempi koulu.
  - c) Monipuolisempi opetus.
  - d) Paremmat oppimistulokset toiminnallisten menetelmien avulla.
2. Selvittäkää faktat.
3. Hahmottakaa reunaehdot.
4. Kirjatkaa ideat ylös.
5. Karsikaa huonot ideat, valitkaa kehityskelpoiset ideat.
6. Jatkojalostakaa paras tai parhaat ideat.
7. Valitkaa paras toimintatapa.

<http://toimeen.humak.fi/>

LADATTAVAT LIITTEET

[Liite 1. Tartu ToiMeen! -koulutuksen diat.](#)

[Liite 2. Kysymyskortit kävelypalaveriin.](#)

[Liite 3. 10 toimivaa menetelmää.](#)
(Eeva Pekanheimo & Hanna-Kaisa Hokkanen)

LUKEMISTOA

Kirjallisuutta toiminnallisuudesta, ulkona oppimisesta ja ilmiölähtöisyydestä:

Kataja, J. 2011. Ryhmä liikkeelle! – toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi.

Moilanen, H. 2016. Aivot liikkeelle! – tehosta oppimista yläkoulussa ja toisella asteella.

Norrena, J. 2016. Ryhmä oppimaan! – toiminnallisia työtapoja ja tehtäväkehyksiä.

Salo, S. 2017. Peppu irti penkistä – yli 150 toiminnallista ideaa innostavaan oppimiseen.

Tampio, H. 2014. Ulos oppimaan – sata ideaa ulko-opetukseen.

Tampio, H. 2017. Ulkoloikka – hyppää ulko-opetuksen ideoiden maailmaan.

Verkosta löytyvää ja/tai tilattavaa materiaalia toiminnallisuuden ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseen:

<https://liikkuvakoulu.fi/ideat>

Liikkuva koulu -ohjelman viralliset sivut, ideat välilehdeltä voit hakea vinkkejä toiminnalliseen koulupäivään.

<http://sprintgame.fi/>

Sprint Game on yhteisöllinen liikuntapeli.

<http://www.omavalinta.fi/wp-content/uploads/2015/11/Taskuopas.pdf>

Nuorten akatemian tekemä opas, jossa on erityyppisiä menetelmiä fyysisen aktiivisuuden ja toiminnallisuuden edistämiseen.

<http://www.smartmoves.fi/videot-taukoliikunta/>

Liikunnalliseksi välipalaksi soveltuvia videoita; helppoja käyttää, jos voit hyödyntää videota luokassa.

<http://www.skillilataamo.fi/>

Satoja liikunnallisia tehtäväkortteja, jotka sopivat taukoliikuntaan ja välitunti-aktiivisuuden lisäämiseen.

<http://www.topata.fi/>

Pääasiassa alakouluille suunnattuja mutta joiltakin osin myös laajemmin sovellettavia videoita toiminnallisen opettamisen tueksi.

<http://www.back2nature.ca/teachers-guide-into-nature-english/>

Tältä sivulta voit tilata ilmaisen englanninkielisen verkkomateriaalin ulko-opetukseen ja opetuksen toiminnallistamiseen

LIITE 1. TARTU TOIMEEN! - KOULUTUKSEN DIAT.

TARTU TOIMEEN! - Koulutus toiminnallisen opetuksen kehittämiseen

Jussi Muittari, Kim Lindblad & Eeva Pekanheimo

Toiminnalliset menetelmät
TOIMEEN
Funktionella metoder - Activity-based methods

HUMAK HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
LIIKKUVA KOULU skolan i rörelse
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Koulutuksen sisältö ja tavoitteet

Koulutuksen tavoitteena on

1. saavuttaa yhteinen käsitys siitä, mitä toiminnallisella opetuksella tarkoitetaan ja miksi sitä tarvitaan
2. tunnistaa jo käytössä olevia toiminnallisia menetelmiä ja jakaa niitä kollegojen kanssa
3. edistää toiminnallista toimintakulttuuria omassa koulussa

1. Mitä toiminnalliset opetusmenetelmät ovat?

Tehkää pienryhmissä 15 minuutin kävelypalaveri koulualueella ja jutelkaa seuraavista aiheista:

Mitä aihe **toiminnallinen opetus** tuo mieleesi?

Millainen merkitys toiminnallisilla menetelmillä on opetuksessa?

Kävelypalaverin purku

JATKA LAUSETTA

- Toiminnallisilla menetelmillä tarkoitetaan...
- Mielestäni toiminnallinen opetus on...
- Mielestäni toiminnalliset menetelmät ovat hyödyllisiä, koska....

Miten opetan toiminnallisesti?

OPETUSMENETELMÄT

- Oppiaineiden yhdistäminen
- Fyysisen tekemisen liittäminen oppimiseen
- Roolinvaihto - oppilaat opettavat

OPPIMISYMPÄRISTÖT

- Luokkahuone
- Koulun muut tilat
- Koulun lähiympäristö

2. Opetuksessa käytössä olevat toiminnalliset menetelmät

Listatkaa toiminnallisia menetelmiä seuraavien otsikoiden alle

- Luokkahuone
- Muut tilat
- Koulun lähiympäristö
- Oppiaineiden yhdistäminen
- Muut toimivat menetelmät

Esimerkkejä menetelmistä

Oppiaineiden yhdistäminen -mittaaminen

- Hiekkakenttä pinta-alojen hahmottamisessa -> piirrä hiekkaan kuvioita eri mittasuhteissa (matikka / kuvis)
- Koulurakennuksen pienoismalli lumesta (matikka/kuvis/ tekninen työ)
- Tehon/hengityksen mittausta portaissa kävellen (liikunta/ fysiikka)

Kävelykuulustelu

Kuulustellaan opittavana ollut asia esim. vastaavalla kysymyksiin, jotka löytyvät kun kävelee koulun ympäri.

Oppilasjana

- Historiassa aikajana luolamiehestä kirjoitustaitoon
- Biologiassa ruuansulatuskanavan osat
- Äidinkielessä kirjallisuuden aikakaudet

Menetelmien jakaminen

Kerro käyttämästäsi toiminnallisesta menetelmästä

- Miten menetelmä on toteutettu?
- Mitä valmisteluja se vaatii?
- Miten menetelmää voisi soveltaa muihin aiheisiin ja muissa ympäristöissä?

3. Fyysinen aktiivisuus ja koulupäivä

Keskustelu: millaisia ajatuksia nämä otsikot ja tiivistelmät herättävät?

Paljon liikkuvien tyttöjen ja poikien peruskoulun päättötodistuksen keskiarvo oli keskimäärin puoli arvosanaa korkeampi kuin vähän liikkuneilla.

Lähde: Aamulehti
Julkaistu: 14.8.2017

Kaksi kansallista tutkimusta piirtää karun kuvan suomalaisten koululaisten fyysisestä toimintakyvystä. Kaksi viidesosaa yhdeksäsluokkalaisista, on jo matkalla elintasosairauksien riskiryhmään.

Lähde: HS Erkki Kylmänen
Julkaistu: 15.12.2016

Yläkouluun siirtyä ikäluokkia, joissa osa liikkuu hyvin paljon, mutta iso osa hikoilee ainoastaan koulun pakollisilla liikuntatunneilla. Liikunnanopettaja Tuuli Matinsalo näkee työssään liian vähäisen liikkumisen seurauksia.

"8.- ja 9.-luokkalaissä on noin puolet sellaisia oppilaita, jotka eivät koulun liikuntatunnin ulkopuolella liiku juuri lainkaan. Se näkyy heti, kun oppilas lähtee liikkeelle."

Lähde: Pirkka-lehti, Ani Kellomäki
Julkaistu: 10.7.2017

Tunti lisää liikuntaa koulupäivään? Rehtorit kertovat: Näin helposti se käy! Miksi tunnilla pitäisi istua?

Hyllykallion koulussa Seinäjoella oppitunneilla järjestetään taukojumppaa.

"Harva asia tunnilla vaatii sitä, että on pakko istua", koulun rehtori Irene Turenius kertoo.

Kun oppitunnissa on mukana edes vähän liikunnallista aktiviteettia, työrauha paranee. "Eivät aikuisetkaan pysty istumaan 45 minuuttia hievahtamatta hiljaa paikallaan."

Lähde: SEURA, Johanna Jantunen
Julkaistu: 1.6.2015

4. Koulun tilojen ja lähiympäristön hyödyntäminen

Tehkää pienryhmissä tutustumiskävely omaan koulurakennukseen ja/tai sen lähiympäristöön ja etsikää uusia opetuspaikkoja!

- Hyödynnetäänkö kaikkia koulun tiloja opetukseen?
- Etsi yksi paikka, jossa et ole opettanut
- Esittele parillesi yksi paikka, jossa olet opettanut onnistuneesti

5. Toiminnallisen oppitunnin suunnittelu

Suunnitelkaa oppitunti, joka sisältää toiminnallisia osioita.

- AIHE
- TAVOITE JA SISÄLTÖ
- PAIKKA
- VARUSTEET
- ARVIOINTI
- MAHDOLLINEN OPPIAINEIDEN YHDISTÄMINEN

Oppitunnin esittely

Esitelkää suunnittelemanne oppitunti muille

- Voiko samaa menetelmää soveltaa muihin aineisiin?
- Kuinka oppituntia voisi kehittää?
- Kuinka arviointia voisi kehittää?

6. Toiminnallisen toimintakulttuurin edistäminen

Tehkää koululenne suunnitelma toiminnallisen toimintakulttuurin edistämiseksi

Tuotos:
Konkreettinen suunnitelma niistä toimintatavoista, joilla lisätään toiminnallisuutta koulupäivään

Vaihtoehto 1: Kuusi hattua

KUUSI HATTUA -menetelmä

- Jokainen hattu tarkastelee aihetta eri näkökulmasta
- Sininen hattu toimii puheenjohtajana
- Pitäkää aihe kirkkaana mielessänne: toiminnallisen toimintakulttuurin edistäminen koulussamme

VALKOINEN: Tuo esille faktat. Totea - älä tulkitse.

PUNAINEN: Tunteet, intuitio, aavistukset

MUSTA: Kritisoi, kyseenalaista, etsi heikkouksia

KELTAINEN: Ole optimisti. Etsi mahdollisuuksia ja ratkaisuja. Katso eteenpäin!

VIHREÄ: Ideoi! Ole luova ja hulluttele! Mieti, miten asiat voisi tehdä vielä paremmin! Keksi vaihtoehtoisia tapoja!

SININEN: Johda puhetta, ohjaa ajattelua, hallitse hattuja, kontrolloi keskustelua. Huomioi ja kirjoita ylös kaikki ajatukset ja näkökulmat. Vedä yhteen.

Vaihtoehto 2: Aivoriihi

Aivoriihi-menetelmä

- Mitä halutaan saavuttaa?
- Faktojen selvittäminen aiheesta
- Reunaehtojen hahmottaminen
- Ideointivaihe, jossa ryhmä esittää vapaasti ideoitaan, yksi ryhmän jäsenistä toimii kirjurina ja kirjaa kaiken ylös
- Ideoiden karsintavaihe, jossa kirjuri lukee ideat ryhmälle, ryhmä vertailee ja tarkastelee ideoita kriittisesti, asiayhteyteen sopimattomat hylätään
- Sopivat ideat jalostetaan, yhdistellään tai niistä syntetisoidaan uusia ideoita
- Ratkaisuvaihe, jossa valitaan paras ehdotus

Miten huolehditaan ja pidetään kiinni siitä, että ehdotus/suunnitelma toteutuu?

Toiminnalliset menetelmät

TO Meen

Funktionella metoder - Activity-based methods

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

LIITE 2. KYSMYSKORTIT KÄVELYPALAVERIIN.

Mitä sinulla tulee mieleen aiheesta toiminnallinen opetus?

Mitä lisäarvoa toiminnalliset menetelmät tuovat opetukseen?

Mitä sinulla tulee mieleen aiheesta toiminnallinen opetus?

Mitä lisäarvoa toiminnalliset menetelmät tuovat opetukseen?

Mitä sinulla tulee mieleen aiheesta toiminnallinen opetus?

Mitä lisäarvoa toiminnalliset menetelmät tuovat opetukseen?

Mitä sinulla tulee mieleen aiheesta toiminnallinen opetus?

Mitä lisäarvoa toiminnalliset menetelmät tuovat opetukseen?

Mitä sinulla tulee mieleen aiheesta toiminnallinen opetus?

Mitä lisäarvoa toiminnalliset menetelmät tuovat opetukseen?

LIITE 3. 10 TOIMIVAA MENETELMÄ

ToiMeen! Toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajan arkeen
10 toimivaa menetelmää
Menetelmä 1

JANAT JA JONOT

Sovellus: Ajanjaksojen pituuden, tapahtumien järjestyksen tai kappaleiden etäisyyksien hahmottaminen, prosessin kuvaus
Välineet: -

Visualisointi: Jarmo Röksiä

Toteutus: Oppilaat muodostavat janan annettujen kriteereiden avulla. Jana voi olla aikajana, jolloin oppilaat voidaan nimetä esim. Suomen presidenteiksi (historia), kirjailijoiksi tai aikakausiksi (äidinkieli), Raamatun historian tapahtumiksi (uskonto), ruoansulatuskanavan osiksi (biologia), aurinkokuntamme planeetoiksi (fysiikka), spektrin väreiksi (kuvataide, fysiikka), jotka sitten keskenään keskustelemalla järjestäytyvät aikajanelle oikeaan järjestykseen. Myös etäisyyksiä on mahdollista ottaa huomioon havainnollistamaan esim. Urho Kekkosen pitkää valtakautta tai planeettojen etäisyyksiä toisistaan.

ToiMeen! Toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajan arkeen
10 toimivaa menetelmää
Menetelmä 2

PARIKESKUSTELUT AIHEKORTTIEN AVULLA

Sovellus: Pari- tai pienryhmäkeskustelut, ongelmanratkaisu, mielipiteen muodostaminen

Välineet: Opettajan laatimat aihe-/kysymys-/tehtäväkortit

Visualisointi: Jarmo Röksä

Toteutus: Kirjoita pahvi- tai paperilapuille keskustelunaiheita tai kysymyksiä, joista oppilaiden on tarkoitus keskustella keskenään. Aiheet ja kysymykset voivat olla aiheeseen johdattelevia tai aihetta kertaavia, tilanteesta riippuen. Korteissa voi olla myös pieniä ongelmia tai tehtäviä, jotka oppilaiden tulee ratkaista yhdessä. Korteissa on hyvä olla saman verran kuin oppilaita.

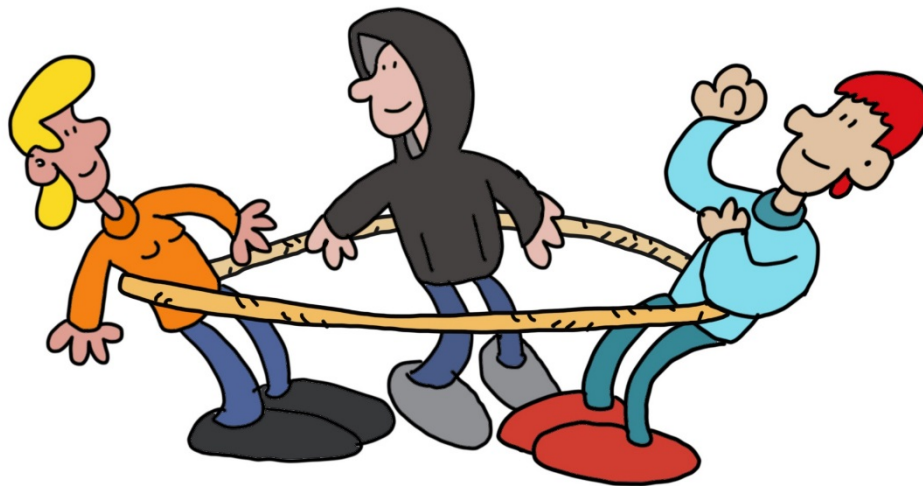
Levitä kortit opetustilaan aihepuoli alaspäin. Opiskelijat lähtevät vapaasti vaeltelemaan luokkatilassa ja pysähtyvät äänimerkin kuullessaan. Lähimmäksi osunut luokkatoveri napataan pariaksi, ja yhdessä parin kanssa käännetään aihekortti ja keskustellaan kortin antamasta aiheesta. Opettaja kiertää oppilaiden joukossa ja johdattelee keskusteluihin ja kannustaa. Kun puheensorina rauhoittuu, opettaja antaa uuden äänimerkin, ja oppilaat lähtevät taas liikkeelle, pysähtyvät äänimerkin kuultuaan, ottavat lähimmäksi osuneen pariaksi ja valitsevat yhdessä kortin, joka on kummallekin uusi.

ToiMeen! Toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajan arkeen
10 toimivaa menetelmää
Menetelmä 3

KÖYSI

Sovellus: Köyden avulla saa helposti aikaan lyhyen johdatuksen tai liikettä ja vuorovaikutusta mukanaan tuovan välipalan eri oppiaineisiin (geometria, käskymuodot, prepositio, yhteiskunnalliset ilmiöt jne.)

Välineet: Useamman metrin pituinen köysi

Visualisointi: Jarmo Röksä

Toteutus A: Köyden päät solmitaan yhteen. Oppilaat asettuvat ringiin köyden sisään, ja köysi hilataan vyötärön korkeudelle. Jokainen nojaa köyteen. Näin havainnollistetaan esim. kitkaa. Matematiikassa voidaan mitata yksittäisen oppilaan seisomapinta-ala ja em. ympyrän pinta-ala, ja alkaa sitten lyhentää ympäröivää köyttä, jolloin oppilaita joutuu poistumaan kehästä, ja pohtia kuinka kehän lyhentäminen/pidentäminen vaikuttaa ympyrän alaan.

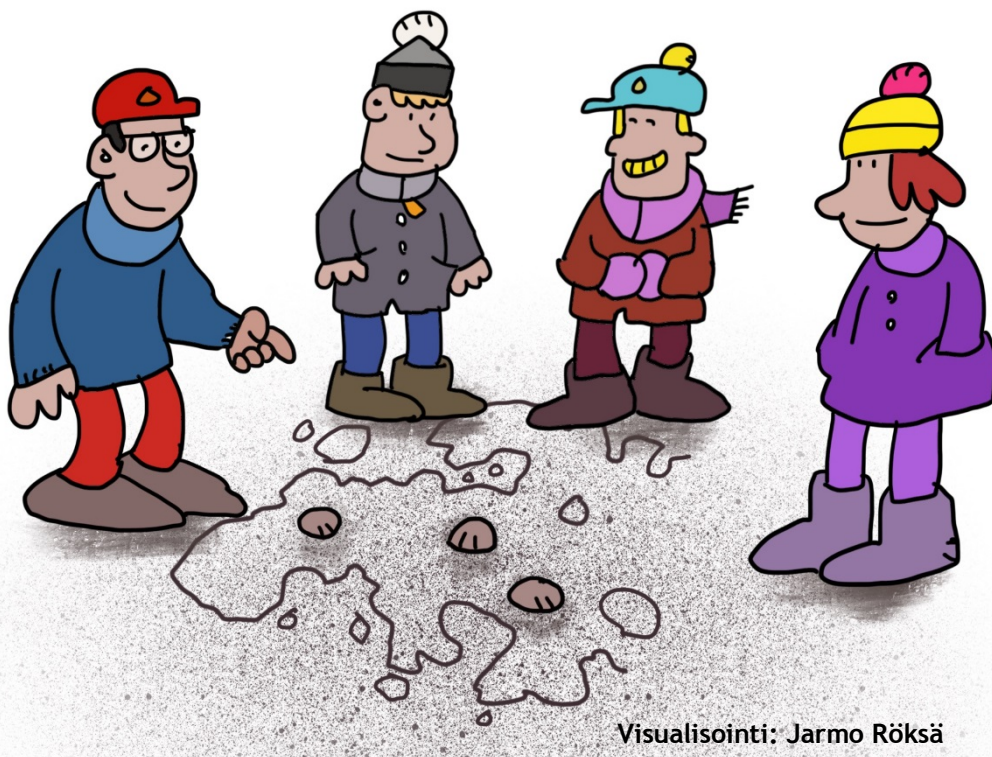
Toteutus B: Kielissä köyttä voidaan käyttää esim. käskymuotojen ja prepositioiden harjoitteluun: Kaksi oppilasta pitää kiinni köyden päistä, muut antavat vuorotellen käskyjä jump over the rope; go behind the rope jne.

Toteutus C: Uskonnon/yhteiskuntaopin/historian opetuksessa voidaan esim. aiheeseen johdattelun yhteydessä järjestää esim. köyden veto katoliset vastaan protestantit, oikeisto vs. vasemmisto tms. ja pohtia voiton ja häviön seuraamuksia yhteiskunnassa.

ToiMeen! Toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajan arkeen
10 toimivaa menetelmää
Menetelmä 4

KARTTA

Sovellus: Kartan avulla hahmotettavat asiat eri oppiaineissa
Välineet: Maalarinteippi (ei välttämätön)

Visualisointi: Jarmo Röksä

Toteutus: Oppilaat muodostavat esim. Euroopan kartan siten, että oppilas tai esim. oppilaspari on aina jokin Euroopan maa. Opettaja voi laittaa alueelle rajapyykit kuvaamaan eri ilmansuuntia ja/tai merkitä Suomen ja asettua itse esim. Saksan kohdalle. Ulkona kartta on mahdollista piirtää maahan, sisätiloissa maat tai maiden nimet voi merkitä esim. maalarinteipillä lattiaan. Opiskelijat pyydetään asettumaan tilaan niin, että mahdollisimman monta Euroopan maata saadaan edustetuiksi. Kartan ja oppilaiden/opettajan liikkeiden avulla voidaan valottaa esim. muuttoliikkeitä, eri uskontokuntien sijaintia, jokia, vuoristoja, kaupunkeja ja historiallisia tapahtumia.

ToiMeen! Toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajan arkeen
10 toimivaa menetelmää
Menetelmä 5

TAISTELUPELI

Sovellus: Sellaisten ilmiöiden kuvaaminen, joihin liittyy liikehdintää (muuttoliikkeet, virukset, kemialliset reaktiot, eläinkannat, kielten sanojen lainautuminen tms.)

Välineet: Paperitolloja tms.

Visualisointi: Jarmo Röksä

Toteutus: Taistelupelissä osallistujat yrittävät hakea omaan kotipesään mahdollisimman monta paperitolloa tai vaihtoehtoisesti päästä niistä eroon. Paperitollot voivat symboloida eri asioita: niillä voidaan kuvastaa esim. maailman ehtyviä vesivarantoja ja ihmisten muuttoliikettä niiden perässä tai vaihtoehtoisesti jotakin, mistä halutaan päästä eroon, esim. sairauksia ja niiden leviämistä ihmisten keskuudessa.

Oppilaat jaetaan 3-5 hengen ryhmiin. Jokainen oppilas saa yhden paperitollon ja jokainen ryhmä yhden tuolin/hulavanteen/sanomalehden tms. kotipesäkseen. Ulkona pesät voidaan merkitä maahan. Tuolit asetetaan suurehkoon rinkiin istuin keskelle päin. Jokainen ryhmä asettuu oman tuolinsa luo ja laskee paperitollot tuolille. Kun opettaja antaa luvan, jokainen voi lähteä hakemaan muista kotipesistä paperitolloja omaan kotipesäänsä, mutta vain yhden kerrallaan. Fyysinen kosketus muihin pelaajiin ei ole sallittua eikä omaa pesää saa puolustaa. 30 sekunnin jälkeen 1. erä päättyy. Peli toistetaan kolme kertaa siten, että jatketaan aina tilanteesta, johon edellinen erä päättyi. Viimeisen kierroksen jälkeen osallistujille annetaan mahdollisuus vaihtaa ryhmää, ja pelataan vielä viimeinen erä. Tämän jälkeen keskustellaan, miksi ryhmää haluttiin / ei haluttu vaihtaa.

Paperitollot voivat olla myös erivärisiä ja symboloida esim. ruokaa/juomaa/turvaa (biologia) tai esim. kielten sekoittumista (lainasanat eri kielissä) jne.

ToiMeen! Toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajan arkeen
10 toimivaa menetelmää
Menetelmä 6

IDEAKÄVELY

Sovellus: Luova ideointi, ongelmanratkaisu, opitun kertaaminen
Menetelmä soveltuu käytettäväksi yksin, pareittain, pienryhmässä tai koko luokan kesken. Kävelyn tukena voi halutessaan käyttää mm. erilaisia tehtäväkortteja tai kuvia. Ideakävely kannattaa toteuttaa luokkahuoneen ulkopuolella, mielellään ulkotiloissa.

Välineet: -

Visualisointi: Jarmo Röksä

Toteutus: Oppilaille annetaan jokin aihe, jota heidän pitää työstää ja ideoida eteenpäin, tai ongelma, johon heidän tulee etsiä mahdollisimman monta ratkaisua. Aihe voi olla esim. kuinka toteuttaa kestävä kehityksen periaatteita koulun arjessa. Oppilaat lähtevät luokkahuoneesta sovitulle rajatulle alueelle (koulun piha-alue, koulun käytävät tms.) kävelemään ja pohtimaan tätä asiaa joko pareittain tai pienryhmässä. Opettaja kiertää oppilaiden joukossa ja johdattelee keskusteluihin ja kannustaa. Tehtävälle annetaan ajaksi puoli tuntia (tai muu sovittu aika), jonka jälkeen kaikkien on palattava lähtöpisteeseen. Jokaisen ryhmän tulee valita joukostaan sihteeri, joka kirjaa kävelyn aikana tulleet ajatukset ja ideat ylös joko paperille tai tabletille. Palattuaan lähtöpisteeseen kaikki ideat tuodaan esille joko purkaen suullisesti tai kirjatun ylös esim. virtuaaliselle seinälle (Padlet tai vastaava).

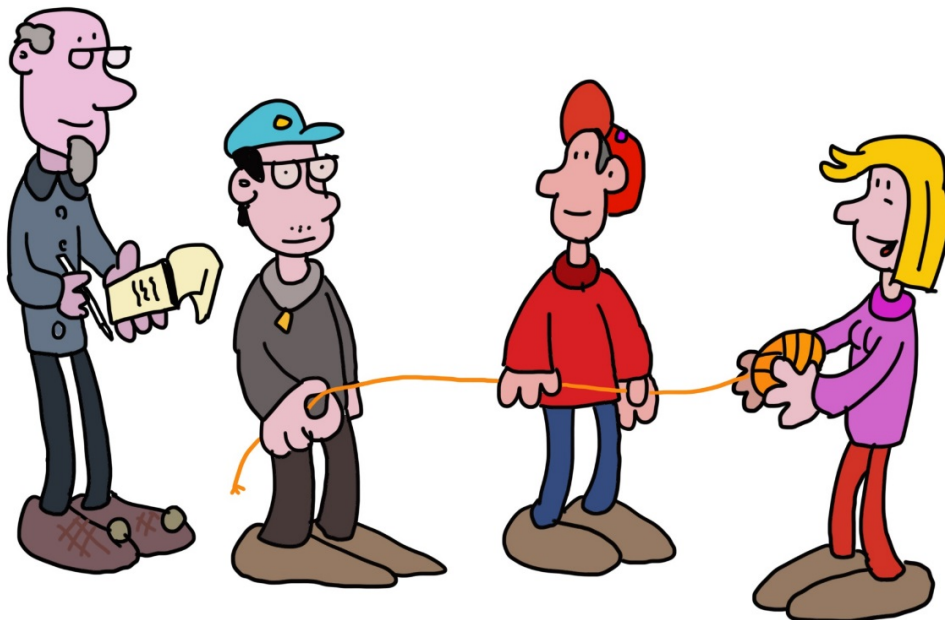
ToiMeen! Toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajan arkeen
10 toimivaa menetelmää
Menetelmä 7

LANKAKERÄ

Sovellus: Opiteun kertaus ja kuulustelu

Menetelmässä yhdistyvät visuaalisuus, auditiivisuus ja kinesteettisyys.

Välineet: Lankakerä (1 kpl/15 opp.)

Visualisointi: Jarmo Röksä

Toteutus: Oppilaat asettuvat piiriin tai piireihin (max. 15 oppilasta/piiri). Jokaiselle piirille annetaan yksi lankakerä. Yksi oppilaista aloittaa heittämällä lankakerän toiselle oppilaalle ja pitää samalla itse kiinni langan päästä. Heitettyään kerän oppilas esittää kysymyksen oppilaalle, jolle hän kerän heitti, ja tämä vastaa kysymykseen. Mikäli oppilas ei osaa vastata hänelle esitettyyn kysymykseen, voi hän pyytää apua muilta piirissä olevilta. Vastauksen jälkeen oppilas heittää kerän pitäen kiinni langasta jälleen kolmannelle oppilaalle ja esittää tälle kysymyksen. Lankakerä kiertää näin kaikki oppilaat niin, että kerä lopuksi palautuu kierroksen aloittaneelle oppilaalle ja hän vastaa hänelle esitettyyn kysymykseen. Tämän jälkeen hän heittää kerän takaisin oppilaalle, jolta kerän sai, ja esittää jälleen kysymyksen hänelle. Kerää kieritetään koko ajan takaisin keräksi. Näin kerä palautuu jälleen lopulta kierroksen aloittaneelle oppilaalle, joka lopuksi vastaa vielä hänelle esitettyyn kysymykseen.

ToiMeen! Toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajan arkeen
10 toimivaa menetelmää
Menetelmä 8

OTA ROOLI

Sovellus: Erialaisten näkökulmien tuominen keskusteluun, ongelmanratkaisu, kehitystyö, ideointi, mielipidekeskustelu

Välineet: Erivärisiä pahveja, kyniä/tusseja tai erilaisia päähineitä

Visualisointi: Jarmo Röksiä

Toteutus: Käsitellään oppitunnin aihetta erilaisten roolien kautta. Ota rooli -menetelmää voi käyttää myös keskusteluharjoituksena, jolloin osallistujat seisovat tai istuvat piirissä ja käsittelevät eri aiheita tai esiin tuotuja ongelmia keskustellen roolinsa kautta (vrt. Eduard de Bonon luoma Kuusi ajatteluhattua -menetelmä). Monelle oppilaalle roolin kautta osallistuminen voi olla helpompaa kuin omana itsenään osallistuminen. Roolin myötä voi tuoda esille myös arkoja asioita tai näkökulmia, joita ei muuten toisi esille. Onkin hyvä muistuttaa osallistujille, että esiin tuodut näkökulmat ovat roolihenkilöiden näkökulmia, eivät välttämättä oppilaan henkilökohtaisia näkemyksiä.

Oppilaat askartelevat pahvista erilaisia hattuja ja päähineitä ja kullekin oppilaalle arvotaan jokin rooli/roolihahmo, joka kirjoitetaan hattuun kaikkien näkyville. Roolit voidaan nimetä käsiteltävän aiheen mukaan (esim. eri ammattinimikkeitä tai historian hahmoja) tai luonteenpiirteiden tai mielialan mukaan (esim. iloinen, surullinen jne.). Roolien kautta käsitellään päivän aiheita draamallisesti näytellen. Jokainen oppilas eläytyy omaan rooliinsa ja käsittelee asiaa siitä näkökulmasta.

ToiMeen! Toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajan arkeen
10 toimivaa menetelmää
Menetelmä 9

MUISTIPELI

Sovellus: Käsitteiden ja määritelmien oppiminen, sanaparien oppiminen (esim. vieraissa kielissä), symbolien ja niiden merkityksien oppiminen

Välineet: Tyhjiä kortteja, kyniä/tusseja (tai tietokoneita)

Visualisointi: Jarmo Röksä

Toteutus: Käytetään perinteistä muistipeliä hyödyksi oppimiseen soveltaen. Perinteisen muistipelin tekemisen sijaan samaa ideaa voi harjoitella myös Quizlet-sovelluksen kautta tietokoneilla, puhelimella tai tableteilla (<https://quizlet.com/>).

Oppilaat jaetaan ryhmiin (max. 5 opiskelijaa/ryhmä). Oppilaille jaetaan tyhjiä kortteja, joihin he kirjaavat jokaiseen yhden sanan (esim. vieraskielisiä sanoja annetusta aiheesta, fysiikan termejä tms.) ja toiseen korttiin tämän sanan määritelmän tai sanan käännöksen. Tämän jälkeen kortit käännetään nurinpäin niin, että toiseen laitaan pöytää tulevat sanat ja toiseen näiden määritelmät. Sitten korteilla pelataan muistipeliä niin, että jokaiselle sanalle yritetään löytää oikea määritelmä. Ryhmät voivat pelata myös toistensa korteilla.

ToiMeen! Toiminnalliset menetelmät avuksi aineenopettajan arkeen
10 toimivaa menetelmää
Menetelmä 10

TOIMINNALLINEN VALOKUVAUS

Sovellus: Oppitunnin aiheiden käsittely valokuvin. Valokuvat voidaan halutessa myös tulostaa ja järjestää näyttelyn muotoon luokan tai koulun käytävien seinille. Toiminnallista valokuvaus sopii hyvin myös tunneille, joissa käsitellään emotionaalisia asioita (toiminnallisuuden fyysinen ja sosiaalinen puoli), konkreettisesti opeteltavien asioiden sijaan (esim. terveystieteet).

Välineet: Tabletit/kännykät/kamerat

Visualisointi: Jarmo Röksä

Toteutus: Oppilaat lähtevät kiertämään puoleksi tunniksi koulun sisä- ja ulkotiloja 3-4 hengen ryhmissä). Jokaisella ryhmällä on käytössään tabletti, kamera tai kamerallinen älypuhelin. Opiskelijat kuvaavat päivän oppitunnin aiheeseen liittyviä asioita (geometriset kuviot, pinta-alat, rakennusmateriaalit, kasvit, kestävä kehitys jne.). Opettaja kiertelee oppilaiden joukossa, johdattelee ja kannustaa. Puolen tunnin jälkeen kokoonnutaan takaisin luokkaan ja kootaan otetut valokuvat yhteen esim. Padlet-seinälle (padlet.com) tai johonkin koulun omaan yhteiseen verkkosivustoon tai intraan. Kuvia käsitellään joko pienryhmissä tai opettajajohtoisesti koko luokan kesken. Opettaja voi esittää kysymyksiä, kuten: Miten tämä kuva liittyy aiheeseen/mitä näette tässä kuvassa? Näkyykö kuvassa jotain erityistä huomioitavaa? Miksi kuvan ottanut ryhmä valitsi juuri kyseisen kuvan jne.

